

גיליון מס' 258 פרשת מקץ-חנוכה
תשע"ח שנה חמישית

לעילוי נשמת
הרב ר' יהושע אליקים
ב"ר יוסף הכהן ז"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

מעניני חנוכה

בענין ריבוי סעודה ושמחה

בהא דכתב הרמ"א סי' עת"ר ס"ב "ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח" הקשו הלא חנוכה הוא שמונה ימים, וחנוכת המזבח היה שבעה ימים (מ"ק ט' א') וצריך לומר, כיון שבאותו הזמן של נס פך השמן היה חנוכת הבית לא חששו ליום נוסף שהיה בו נס פך השמן.

בגמרא איתא שאחרי הניצחון ומציאת פח השמן "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים". וכבר דקדקו בלשון הזה "ימים טובים". ובימי החנוכה, יהודי נתברך השיב לרבנו "אפרלייך חנוכה". ושאלו אח"כ האם הגון ושייך לומר נוסח זה בחנוכה, וכי זה חג שיש מצוות שמחה. והשיב, כי שייך לומר כן על פי משמעות בלשון הרמב"ם. ע"כ.

ולכאורה כוונתו לדברי הרמב"ם שם בתחילת ההלכה "שהיה שמונת הימים האלו שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל" ואח"כ סיים שם "והן אסורים בהספד ותענית כימי הפורים". ואמנם אמר רבנו שודאי אין צריך לשתות יין כמו כל החגים לפי שלא נתקן על היין.

פניני הלכה

לא נהגו נשים בהדלקת נ"ח

לגבי נס פסח ופורים אמרו בפסחים ק"ח ב' ומגילה ד' א' (ותוס' שם ד"ה שאף) שגם נשים חייבות בד' כוסות וחייבות במצות הפורים שאף הן היו באותן הנס, ויש להבין אם כן, מדוע לא נהגו נשים להדליק נר חנוכה והלא אף הן היו באותו הנס, אך נר חנוכה שאני כיון שהבעל בהדלקתו מוציא את אשתו משא"כ במצוות של אכילה ושתיה לא שייך להוציא אותה ע"כ.

בעידנא חדא סיפר רבנו המעשה על הגר"ח זוננפלד זצ"ל שבחנוכה איחרה הרבנית לבוא הביתה, והמתין לה להדליק הנרות חצי שעה, שאלו אותו טעם הדבר, והשיב, אם חז"ל אמרו דשלוש בית של נר שבת קודם לנר חנוכה, כל שכן שבשביל שלום בית צריך להתמין לאשה מעט עד שתבוא, שיש בזה שלום בית.

ובעידנא חדא שאלו את רבנו האם יש הידור שהוא על האשה שתדליק נרות חנוכה בנפרד וכמו מצות ד' מינים שנוטלת ועוד מצוות, או שבחנוכה אין שום ענין בזה, והשיב כי מהדין יכולה להדליק ג"כ אבל דרך כלל המנהג שלא מדליקה כי הבעל מוציא אותה, וצ"ל לחתם סופר (שבת כ"א ב) דבנות שאינם נשואות אינן מדליקות לעצמם ע"ש הטעם משום צניעות. (ע"ע שו"ת שער אפרים סי' מ"ב ומובא בא"ר סי' תרע"א ג'). וסיפר רבנו כי באחד הימים פלוני הביא לביתם חנוכה נאה מאוד מכסף בשביל שידליק בה, וכיון שהוא מדליק תמיד במנורה שקיבל במתנה מהגה"צ ר' אריה לוי זצ"ל אין לו צורך בחדשה, אבל חשש שאם לא ידליק בה כלל הלה יעלב, ולכן הציע שהרבנית ע"ה תדליק בזה. ע"כ. ומידי שנה היתה מדליקה במנורה זו ובאו נשים רבות, וסיפרה להם תמיד עובדה זו שההדלקה היא תוצאה של חשש שיהודי יעלב, וכדרכה הרבתה כבוד שמים בפי הבריות גם בהדלקה זו, ואמרו כולם ראו בריה שבראת בעולמי.

אשר קדשנו במצותיו וצונו

בעידנא חדא אמר רבנו בענין ברכת המצוה של הדלקת נר חנוכה: הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות חנוכה ה"ה - אע"פ שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליה אשר קדשנו במצותיו וצונו כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב וכו' ויש להבין מפני מה לא כתב הרמב"ם דבר פשוט יותר, שמברכים על ההלל דחנוכה כמו שמברכים על נרות חנוכה עצמם, ומה הוצרך להביא ראיה ממגילה ועירוב, ויש לומר דמחנוכה אין ראיה על כל מצוה אחרת דרבנן כי הדלקת נר חנוכה הוא פירסומי ניסא ואפשר דרק משו"ה תיקנו ברכה.

(שיח החנוכה)

שו"ת בעניני חנוכה כפי שענה רבינו שליט"א בכתב ידו במיוחד לגליון "דברי שי"ח"

יום ג' י"ז כסלו תשע"ח

מע"כ מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א,

תודה כפולה שבשפלנו זכר לנו ומשיב לנו תמידים כסדרן על שאלותנו המזדמנות.

ונתעוררנו בכמה שאלות, נודה מאוד למרן שליט"א אם יאות להשיבנו דבר.

בעזה"י לקראת חנוכה רצינו לברר כמה שאלות, שנוגע מאוד למעשה:

- א. מי שמינה שליח שידליק במקומו, מותר לו לאכול סעודת קבע לפני ההדלקה? ^{מותר}
- ב. מובא בשו"ע ריש סימן תר"ע שנוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות. מה תעשה אשה שעובדת לפרנסתה, וגם בזמן הדלקת הנרות נמצאת בעבודה ובעלה מדליק. האם יכולה לעבוד כרגיל, או שצריכה לדאוג להפסיק חצי שעה? ^{להפסיק}
- ג. כשמחנכים קטן בהדלקת נר חנוכה, יש ענין לחנך אותו להיות מוסיף והולך כל יום עוד נר או שידליק רק נר אחד כל יום (עי' מש"ב תרע"ה י"ג)? ^{יש ענין}
- ד. מנהג בני ספרד שבעל הבית לבדו מדליק נרות ולא הבנים. ויש שכתבו שכדי לחנכם למצוות ראוי שאחרי שבירך והדליק, יתן לבנו להדליק שאר הנרות (הגר"ח פלאגי מועד לכל חי סי' כ"ז הל' ל"ו) מה דעת מרן שליט"א? ^{עצה טובה}
- ה. כשמחנכים הקטן להדליק נר חנוכה, אפשר לתת לו להדליק בנרות שדולקים חצי שעה בלבד? כי בערב שבת הנרות ייכבו עוד לפני צאת הכוכבים? ^{אפשר}
- ו. כיצד ינהג נער הנעשה בר מצוה בחנוכה ורגיל בכל יום להדליק עם השקיעה, האם בליל הבר מצוה ידליק בשקיעה כרגיל, או יחכה עד הלילה שהוא כבר גדול, ויקיים המצוה בגדלותו? ^{ידליק בשקיעה}

תודה מרובה למרן שליט"א, בברכת ימים על ימי מלך תוסיף ועוד ינובון בשיבה שנים רבות

עלי הדף

שכר ועונש

שבועות דף יח ב' אר"ח בר אבא אר"י כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הויין לו בנים זכרים וכו'. ראינו הרבה בנ"א שלא חיסרו שום הבדלה ואין להם בנים זכרים או שאין להם בנים כלל וכן יש להקשות בשאר שכר המובא בגמ' או עונש ואנו רואין כ"פ שאינו כן, והתשובה לזה בב' אופנים או שמעשיו מעכבין כמש"כ המ"ב בסי' קנ"ח סק"ל לענין נט"י, והענין שיש עברות שמעכבין בנים כגון מ"ש בסנהדרין צ"ב א' כל המסתכל בערוה קשתו ננערת ושם פ"ב א' אם כהן הוא לא יהי' לו בן כו' וביבמות נ"ה א' אין לו בנים הולך ערירי וכה"ג הרבה, ואם עשה מצוה ששכרה בנים וכנגדה עברה שמפסידה בנים יצא זה בזה וכן כל כה"ג, ועוד יש תשובה שאם א' אין לו בנים אין זה נכיון מעונותיו וה"ז כאילו נתנו לו בנים ונטלוהו ממנו וא"כ נקרא שבאמת היו לו בנים וכן כה"ג וכן לענין עונש שמי שאינו עמי אינו נכיון ממצותיו אבל אם עשה עברה שמגיע לו עניות עבור זה ואינו עמי מנכין לו ממצותיו וכן כה"ג ובאמת שני התשובות דבר א' הוא ודו"ק. (גם לפעמים הקב"ה יודע שאם יתנו לו בנים או עשירות אין זה טוב עבורו אלא רע ולכן אין נותנין לו וכמש"כ רש"י במ"א ח' מ"ג וכל דעביד רחמנא לטב עביד).

(שערי אמונה פאה פ"א מ"א עמ' י"ב)

שו"ת מעיני הלכות חנוכה

מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי, או דאין לשמור עד זמן זה משום שמא יבא לידי מכשול, וישרפנו מיד אחר חנוכה.

ת. לא שמענו.

ש. מה נשתנתה מצות נר חנוכה שמצינו בה כמה דרגות הידורים, דמהדרין ומהדרין מן המהדרין, מה שלא מצינו כן בשאר מצות.

ת. שכל הנס היה בשביל הידור דטומאה הותרה בציבור.

ש. בגמ' שבת כ"ג ב' אי' "אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח, והנה רואים אנו רבים וטובים שרגילים בנר וזוהרים בכל הפרטים, ואף נוהגים להיות מן המהדרין ומן המהדרין מן המהדרין, ואין זוכים לבנים ת"ח, מה הסיבה לדבר.

ת. הוא עצמו אשם שלא השגיח על חינוכם כראוי.

ש. בפיט מעוז צור "ומנותר קנקנים נעשה נס לשובשים", ואומרים העולם דמכאן רמז לסגולה שלמי שיש שושנה ברגלו רח"ל שימרח מהשמן שנוותר מחנוכה ברגלו ועי"ז יתרפא, האם שרי לעשות כן, או שמא משום שהוקצה למצותו אסור.

ת. יש עושין כן.

ש. בגזירות היוונים שאמרו "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", מה הענין בקרן השור דוקא.

ת. שהוא גבוה ומתפרסם.

ש. האם יש ענין בנתינת דמי חנוכה לילדים, ומה הטעם.

ת. המנהג בשביל העניים שהתביישו ללכת ושלחו ילדיהם.

ש. בענין דמי חנוכה שמעתי שמרן הקה"י זצוק"ל נהג ליתן דוקא ביום מסויים, אם נכונה שמועה זו, ובאיזה יום נתן, ומדוע דוקא ביום זה.

ת. ביום החמישי והטעם שלעולם אין חל בשבת.

ש. האם יש ענין לאדם ללמוד לעצמו וכן ללמד לילדו בימי החנוכה הניסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בזמן המכבים המובאים בס' יוסיפון וכדו', או דימשיך רגיל בסדר לימודו.

ת. לומדים הלכות חנוכה.

ש. מובא בספרי החסידות מנהג לשחק בסביבון בימים אלו, האם ראוי לעשות כן עם הילדים זמן מועט או דיש להמנע.

ת. מאן דעביד עביד.

ש. האם צריך לומר הנרות הללו כשמדליקים בביהכנ"ס.

ת. פוק חזי מאי עמא דבר.

ש. מובא בספרים שיום זאת חנוכה הוא יום של חיתום הדין של הימים הנוראים והוא עת רצון, ויש שהביאו כן בשם כתבי האר"י, ויש שכתבו שאין דבר זה בכתבי האר"י, מה המקור לזה (ראיתי מובא בשם הגר"ח זוננפלד זצ"ל שהביא רמז לזה מהא דאי בב"ב ק"ב ב' שנתונים לבע"ח תשעים יום ואז כתבינו אדרכתא אניכסי, הרי דמאריכים בתשלום החוב עד תשעים יום, ומר"ה ועד זאת חנוכה יש תשעים יום).

ת. בשם האר"י ל.

ש. במה שפסק בשו"ע סי' תרפ"א סעי' ב' דביהכנ"ס מדליקין נ"ח קודם הבדלה, מה הדין בבית שנוהגים להתפלל בו תפילת ערבית במוצ"ש בלבד, האם חשיב כביהכנ"ס לענין זה או כבית (לדעת הבן איש חי פ' ו' ישב שכתב דבבית הנכון הוא להבדיל קודם ההדלקה).

ת. אולי.

ש. כשהבעל מדליק במוצ"ש, האם ראוי שגם האשה תאמר ברוך המבדיל קודם ההדלקה דהא הבעל הוא השליח שלה, או כיון שאינה עושה מלאכה אין ענין שתאמר.

ת. ראוי.

ש. היאך היה מנהג מרן החזו"א זצוק"ל במוצ"ש של חנוכה, האם להבדיל ואח"כ להדליק, או להיפך.

ת. להבדיל קודם.

ש. האם מותר להדליק נ"ח בשמן של שביעית או לאו.

ת. אסור.

ש. האם בנשפך לו השמן שהכין להדליק בע"ש אחר שברך קודם שהדליק, ונשאר הכוסיות שהכין למוצ"ש, האם יברך שוב.

ת. לכא' מברך.

ש. בנשפך השמן שחוזר ומברך, האם גם על ברכת שעשה נסים חוזר.

ת. לכא'.

ש. האם יש ענין להדליק נ"ח בשמן הראוי לאכילה.

ת. יש אומרים כן.

ש. נתפרסם בשם מרן שליט"א דמי שמאושפז בבי"ח בימי החנוכה רח"ל, ורוצה להדליק נרות במקום שהותו, אך הנהלת הבי"ח אינה מסכמת בדבר, שידליק ע"י פנס חשמלי ויברך, האם נכונה שמועה זו שאפשר לברך ע"י הדלקה בחשמל.

ת. כך אומרים בשם מרן החזו"א זצ"ל.

ש. מי שקנה כוסות לשם שתיה, ושוב נמלך בדעתו להדליק בהם נ"ח, האם צריך להטבילן כדן כלי אכילה או לאו.

ת. א"צ.

ש. בפתיל צף שיש בזמננו שהפתילה מצופה בשועה, האם זה מוריד המעלה של להדליק בשמן זית כיון שבשעת ההדלקה עצמה דולק מחמת השעוה, ורק אח"כ דולק מחמת השמן, וההדלקה היא העיקר, או דאין חשש.

ת. לא מוריד.

ב. במה שנסתפק במשנ"ב סי' תרע"ג סק"ב לענין הגוזל שמן והדליק בו אם יצא יד"ח, נראה דלענין ברכת להדליק פשוט דלא יברך כמש"כ במשנ"ב סי' תרמ"ט סק"ל דאי"ז מברך אלא מנאץ, אלא דיש להסתפק לענין ברכת שהחיינו ושעשה ניסים אם יכול לברך, דלכא' לא גרע מרואה.

ת. לא מסתבר.

ש. האם יש ענין לשמור הפתילות והשמן הנותר מנר חנוכה בשביל לשורפו עם החמץ בע"פ, משום הואיל דאיתעביד ביה

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק